

communicate

'kommunisere'

ENGELSK

Latin har alltid vært en trofast leverandør av ord til engelsk, gjennom forskjellige typer kulturell kontakt i flere perioder gjennom mer enn tusen år. Germanerstammene hadde med seg noen latinske ord da de befolket England på 400-tallet. Deretter kom det ord inn med kristendommen på 600-tallet og med litteratur i middelalderen. Men det var i den tidlige moderne perioden, fra 1500, det virkelig tok av. Engelsk var nemlig ikke bra nok for den nye tiden, mente noen, og måtte derfor *berikes* med ord fra latin.

Legen William Gilbert demonstrerer magnetisme for dronning Elizabeth I. Maleri av Ernest Board (1929). Wellcome Collection.

Ordet *communicate* ble tatt inn i engelsk rundt 1530. En forskjell mellom latinske lånord i engelsk og norsk er at de er avledet av forskjellige former av ordet i latin. Derfor heter det *communicate* på engelsk (latinsk partisipp: *communicatus*) og *kommunisere* på norsk (latinsk infinitiv: *communicare*).

Men latin har vært med engelsk fra første stund. Allerede på 400-tallet eller tidligere kom det latinske ord inn i de germanske dialektene som ble forløperne til engelsk. Germanerne traff på romerne på kontinentet, og fra dem fikk de ord som *bishop*, *cheap*, *cheese*, *kitchen*, *mile*, *pillow*, *street*, *wine* og *wall*, ord som i dag ikke virker spesielt fremmede. Ordene er for lengst blitt engelske.

En annen viktig periode for latinske lånord i engelsk var etter innføringen av kristendommen på 600-tallet. Kirkens språk var latin. Klosterskoler ble opprettet over hele landet, og elevene lærte latin og utsøkt bokproduksjon, som bildet viser. Noen ord fra denne tiden er *candle*, *disciple*, *nun*, *organ*, *pope*, *priest*, *psalm*.

Også i middelalderen fant ord fra latin veien til engelsk, spesielt gjennom oversettelser fra latin, av Bibelen og andre verk. Forfatteren og oversetteren John Trevisa og bibeloversetteren John Wycliffe beriket oss på slutten av 1300-tallet med ord som *academy*, *calculator*, *fantastic*, *memorial* og ikke minst *translation*.

Den siste perioden med stor låneaktivitet fra latin var så sent som på 1800-tallet. «Det lange 1800-tallet» førte med seg mange nyvinninger og oppfinnelser innen teknologi, medisin og vitenskap, og vitenskapsspråket var fremdeles latin. Fra denne perioden har vi de aller vanskeligste latinske lånordene, som *abortifacient*, *abyssopelagic*, *cavernicolous*, *leprosarium*, *palatoglossus*, *quincennial*, *rejuvenesce*. Det er heldigvis ord vi ikke trenger å forholde oss til så ofte, forhåpentligvis aldri!

Renessansen kom til England rundt år 1500 og innebar en «gjenfødelse» av antikkens kunst, kultur og arkitektur. Renessansen sammenfalt med «den vitenskapelige revolusjonen», da oppdagelsene til vitenskapsmenn som Nikolaus Kopernikus, Galileo Galilei og Johannes Kepler førte til at naturbildet, arvet fra antikken, ble fullstendig endret. Latin var et av antikkens språk, og det var også vitenskapens språk, så det ble nå spesielt viktig. Engelsk, derimot, var bare et lite øyspråk snakket av skarve fire millioner mennesker, og derfor ikke noe særlig, mente engelskmennene selv. Hvis engelsk skulle kunne brukes til viktige ting, måtte de importere ord fra latin. Og det gjorde de, i store mengder. Disse ordene var i stor grad lærde, ikke dagligdagse, ord, men de er i vanlig bruk nå, som: *abolition* (1529), *blasphemous* (1535), *cautionary* (1597), *deliberate* (1536), *elocution* (1509), *frequency* (1570), *gmination* (1597), *historiographer* (1542), *identical* (1581), *longevity* (1569), *malevolent* (1509), *numerically* (1600), *panegyric* (1577), *qualification* (1529), *reciprocate* (1574).

Lindisfarne Gospels (Lindisfarne-evangeliene) ble laget ved klosteret på Lindisfarne på begynnelsen av 700-tallet. Boken er skrevet på latin, men over de latinske ordene ble det på 900-tallet satt inn oversettelser til gammelengelsk. Boken overlevde vikingangrepene, slik at vi i dag, hele 1300 år senere, kan beundre dette manuskriptkunstverket.

Kristin Bech, Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk, UiO

Ordfestivalen

UNIVERSITETET
I OSLO